

Het onderbroken burgemeesterschap van Cornelis Jan van der Hoeven in De Lier

Over De Lier in oorlogstijd is relatief veel bekend. In 1995 schreef Gerda Gunneweg er een mooi, toegankelijk boek over, vooral op basis van interviews.¹ Het geeft een rijk beeld van gebeurtenissen en belevingen tussen 1940 en 1945. Niettemin komen er nog steeds vergeten feiten naar boven. Het is de moeite waard die te bewaren. Dat is meteen ook het oogmerk van dit stuk: het vastleggen van een stukje Lierse geschiedenis.

Een toevallige ontmoeting in Ridderkerk wekte mijn belangstelling voor het wel en wee van degene die burgemeester was in De Lier bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Dat was Cornelis Jan van der Hoeven (Molenaarsgraaf, 7 september 1905 - Leiderdorp 1, november 1978). Hij was afkomstig uit een geslacht dat meer burgemeesters van ARP-huize had opgeleverd. Zijn vader Hendrik Adriaan van der Hoeven was van 1904 tot 1933 burgemeester van Brandwijk, Molenaarsgraaf en Wijngaarden; zijn broer Adrianus Jan van 1924 tot 1964 van Tholen. Cornelis Jan werd na een korte loopbaan ter secretarie in 1933 secretaris van Brandwijk, Molenaarsgraaf en Wijngaarden. Hij had gehoopt in de voetsporen van zijn vader te kunnen treden, die van diezelfde drie gemeenten zowel secretaris als burgemeester was. Dat was hem echter niet gegeven. Op 24 mei van datzelfde jaar trouwde hij in Dubbeldam met Sijtje de Jongh de Leeuw met wie hij twee kinderen kreeg. Twee jaar daarna greep hij zijn kans voor een volgende carrièrestap. Op zijn 29e werd hij in De Lier geïnstalleerd als opvolger van de gewaardeerde burgemeester Crezée.

Het waren grote schoenen die Van der Hoeven mocht vullen. Crezée was burgemeester van 1919 tot 1935 en bereikte een enorme populariteit toen hij erin slaagde het Liers verzet tegen fusie (ook wel aangeduid als 'annexatie') met Naaldwijk in 1921 zo krachtig bij gedeputeerde staten te verwoorden, dat het voornemen in 1921 van tafel ging. Een groot volksfeest met allegorische optocht en al was het gevolg en meerdere huldigen, lauwerkransen en aubades vielen Crezée ten deel. Het was ook een goede gelegenheid om de nieuwe muziektent in gebruik te nemen. In zijn periode werden de Vredekerk en Oranjewijk gebouwd, werd via de burgemeester Cramerlaan een nieuwe ontsluiting naar Naaldwijk gecreëerd, een nieuwe begraafplaats werd aangelegd en De Lier werd beter ontsloten voor autoverkeer door de aanleg van een provinciale weg. Toen Crezée in 1933 werd benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau werd hij gehuldigd door 71(!) Lierse verenigingen.

---

¹ Gerda Gunneweg-van Zeijl, Samen overleven, De Lier in oorlogstijd, De Lier, 1995

J.H. Crezée, burgemeester in De Lier van 1919 tot 1935.

Aankomst in De Lier

De installatie van Van der Hoeven op 20 augustus 1935 was een gebeurtenis in stijl. De Westlandsche-Maassluische Courant van 21 augustus deed er de volgende dag paginagroot verslag van. Van veel woningen wapperde de vlag in het zonnetje. Aan de gemeentegrens werd het echtpaar Van der Hoeven opgewacht door een 'deputatie' van de gemeente. Bij het gemeentehuis, toen nog ter hoogte van de Bleijenburgbrug, had de burgerwacht in keurig uniform een erehaag gevormd. Honderden inwoners riepen hen een warm welkom toe bij het betreden van het gemeentehuis.

De Lierse burgerwacht haalt in erehaag de nieuwe burgemeester en zijn echtgenote binnen.

Daarna spreekt locoburgemeester T. van den Berg de nieuwe burgervader toe. Hij steekt de loftrumpet over de verdiensten van Crezée en brengt vervolgens de problemen onder de aandacht waarmee De Lier te kampen heeft in crisistijd: veel bedrijven met afzetproblemen, werkloosheid en tekortschietende gemeentefinanciën. Na deze 'bemoediging' spreekt hij de installatie uit. Het dankwoord van de nieuwe burgemeester is dat van een bestuurder die goed aanvoelt waar hij terecht komt, welke problemen er spelen, wie hij opvolgt. Hij weet daarbij de juiste woorden te

kiezen. Hij belooft de inwoners “in hun bescheiden, geoorloofde en dus billijke verlangens te verdedigen”. Hij voegt daaraan toe dat men hem niet moet lastigvallen met kwesties die thuis of elders kunnen worden opgelost. Een bijzondere en wat strenge waarschuwing. Gelukkig belooft hij een open oor te hebben voor alle andere zaken en de inwoners bij te staan waar hij kan.

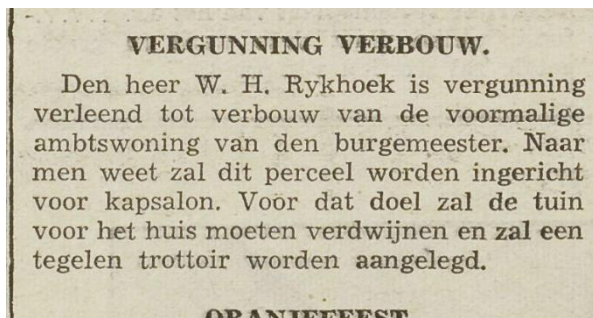
Installatie van burgemeester C.J. van der Hoeven
 Ten opvolger van burgemeester Crezée werd C.J. van der Hoeven benoemd; zijn installatie vond plaats in september 1935. Lang niet iedereen op de foto is herkend; we mogen aannemen dat er veel genodigden waren van buiten het dorp.
 Zittend zien we v.l.n.r.: 1, 2 en 3: onbekend; 4: Siem Vermeer; 5: Jan Stolze; 6: mevr. van der Hoeven; 7: burgemeester C.J. van der Hoeven; 8: Teun van den Berg; 9: Willem Solleveld; 10: Jaap de Bruijn. Op de tweede rij links achter nr. 3: staat mevr. Van Geest; naast haar A. Crezée-Zijlstra; achter Siem Vermeer staat zijn vrouw T. Vermeer-Valstar; naast haar zien we mevr. Moene-van der Weert en achter haar pastoor Polder. Vervolgens mevr. Schepman (niet witte hoed), en mevr. Stolze. Links achter Teun van den Berg staat Got van Geest en rechts burgemeester Crezée met naast hem mevr. Dekker, Gerrit Dekker en mevr. Solleveld. Voor het middelste glas-in-lood raam staan dokter G. Schepman en dominee Moene. Hetmaal rechts voor de deur: Ni. Struyk.

Een foto van de officiële gasten bij de installatievergadering, opgesteld voor het oude gemeentehuis. Deze foto staat in Krijn van Dijk en Trudy van Dijk-Vos, De Lier in beeld (de Lier 1995) 63

Na nog een aantal toespraken van gasten van binnen en buiten De Lier (onder meer Crezée, C. van Geest, de eerste ambtenaar van De Lier, de vader van Van der Hoeven, een arts uit Molenaarsgraaf die de burgemeester verving en J. Brunt, burgemeester van 's-Gravenzande) en een receptie voor de bevolking bleef het waarschijnlijk nog lang onrustig in De Lier. In ieder geval brachten Liora en Excelsior een muziekhulde en werd de burgemeester toegesproken door het hoofd der NH School, S. Bottinga, namens de talrijke verenigingen die De Lier destijds rijk was.

Ambtswoning

Het gezin Van der Hoeven nam zijn intrek in de ambtswoning op de hoek van de Hoofdstraat en de Oranjestraat. Daar werd het echtpaar op 25 september 1935 verblijd met de geboorte van een dochter, Jacomine Florence. Op 9 december 1935 besloot de gemeenteraad tot verkoop van de ambtswoning, waarover Crezée zich al eerder had beklaagd als minder gerieflijk en kleiner dan de ambtswoningen in de omgeving. De crisis en de benarde financiële positie van de gemeente stonden echter nieuwbouw in de weg. Eind 1935 was het dan toch zo ver: er werd besloten tot bouw van een nieuwe ambtswoning. Kosten van deze aanbesteding: f 8517,50 (het bedrag klopt op twee kwartjes na met de optelsom van onderstaande bedragen). Wel wat hoog, vonden sommige raadsleden, maar toch ging men akkoord omdat de klus werd gegund aan Lierse bedrijven: Ridder voor het timmerwerk (f 3704,50), Den Hoed voor het metselwerk (f 3734,50), Van Velden voor de centrale verwarming ((f 650) en Van der Stok voor het schilderwerk (f 428). Het was degelijk werk, want deze woning staat er nog steeds als Hoofdstraat 2. De oude ambtswoning kreeg een burgerbestemming. Kapper Rijkhoek heeft er nog lang plezier van gehad.

De Westlandsche-Maassluische Courant van 8 augustus 1936 kondigt de komst van een kapperszaak in de voormalige ambtswoning aan.

In de nieuwe woning werd op 29 januari 1938 zoon Hendrik Anton (Hans) geboren. Verderop in dit stuk komt hij nog terug. Op deze plaats volstaat te vermelden dat de kleine Hans graag op bezoek ging bij overbuurman bakker Sem van der Klis. Hij heeft goede herinneringen aan de heerlijke koeken die hij verkocht. Met een andere overbuurman, dokter Schepman, deelde Van der Hoeven een auto. Hun vriendschap hield stand ook nadat zij beiden uit De Lier waren vertrokken.

Een foto van de Hoofdstraat zoals die er in de jaren 20-30 en misschien ook nog wel in de tijd van Van der Hoeven uitzag. Genomen voor de ambtswoning aan Hoofdstraat 2. Links de uitgeklapte markies van de bakkerij van Van der Klis.

Een gewaardeerde burgemeester met opvattingen

De raadsverslagen die eind jaren dertig in de regionale kranten verschenen, maken geen melding van grote meningsverschillen. Als ze er al waren, dan werden ze in alle beleefdheid uitgediscussieerd. Van der Hoeven liet zich dan niet onbetuigd en schroomde niet zijn persoonlijke opvatting in te brengen. Zo betoonde hij zich desgevraagd tamelijk vooruitstrevend in zijn opvatting dat gehuwde vrouwen ouder dan 45 jaar tot gemeenteambtenaar benoembaar moesten zijn. Onder het oude ambtenarenreglement waren zij dat niet. Het raadslid Vermeer, bijgevallen door de leden De Jong en Van der Laar, stelde dat vrouwen niet tot een openbare betrekking toegelaten behoorden te kunnen worden. "De voorzitter kan dit bezwaar niet delen", aldus de verslaggever van de Westlandsche-Maassluische Courant van 14 december 1939 droogjes. De verruiming van de benoembaarheid van vrouwen in de Lierse openbare dienst kwam er desondanks niet.

Bij raadpleging van regionale kranten valt de aanwezigheid op van Van der Hoeven en zijn echtgenote bij menig lokaal evenement. Bij uitvoeringen van koren en muziekverenigingen, de huldgingen van schaatser Piet Keijzer en autoritjes met de ouden van dagen van De Lier: de burgemeester was erbij en sprak geregeld een waarderen woord voor de geleverde prestatie. Evenzo valt op hoezeer de verenigingen hun belangrijkste bestuurder telkens in woord en daad waardeerden.

De Hollandsche overwinning in den Elfstedentocht.

Van der Hoeven overhandigt februari 1940 bloemen aan Piet Keijzer, een van de vijf winnaars van de Elfstedentocht dat jaar. In het Pact van Dokkum spraken de vijf af gezamenlijk te finishen. Feitelijk was Piet Keijzer de eerste op de Bonkervaart.

10 mei 1940: oorlog in Nederland

Na de schrik van de Duitse inval en het verdriet over de eerste gesneuvelde Lierenaar L.J. Noordam blijft het de eerste jaren relatief rustig in De Lier. Er is geen sprake van grote vernielingen of evacuaties, zoals in 's-Gravenzande en Naaldwijk. Economisch ging de tuinbouw de eerste oorlogsjaren crescendo, doordat de vraag naar groente steeg en daarmee de prijzen.

Bij besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandse Zaken van 7 Juli 1941, B.Z. N°. 1 Kabinet, is C. J. van der Hoeven, met ingang van 15 Augustus 1941, opnieuw tot burgemeester van de gemeente de Lier benoemd.

In 1941 verstreek Van der Hoevens eerste termijn als burgemeester. Bij gebrek aan ministers was het de hoogste ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken, K.J. Frederiks, die zorgde voor zijn herbenoeming.

Bestuurders zochten naarmate de maatregelen van de bezetter klemmender werden naar een passende houding, in lijn met persoonlijke overtuigingen, met de behoeften van de lokale bevolking, de noodzaak om onrust te voorkomen en de inschatting van de Duitse reactie op bestuurlijk handelen. Veel burgemeesters, ook Van der Hoeven, plaatsten berichten in de lokale media waarin zij de bevolking dankten voor de rust waarmee zij de oorlogsperiode tot dan toe hadden doorstaan. Ook berichtten zij strenger dat de inwoners zich er wel van bewust moesten zijn dat rijks- en gemeentepolitie nog gewoon in functie waren en zelfs nog meer door de bezetter opgelegde taken hadden. Een nadrukkelijke waarschuwing tegen onrust en misdragingen.

Dit bericht van Van der Hoeven ademt enerzijds de zorg voor onlusten en anderzijds de druk van de Duitsers om gebruik te maken van het Nederlands bestuursapparaat en de politie.

Op 1 september 1941 verbood de bezetter de gemeenteraden en colleges van B en W voortaan nog bijeen te komen; hun werkzaamheden “blijven rusten”, aldus de verordening van die datum. Burgemeesters werden aangewezen als de lokale bestuurders. Zij namen de taken van gemeenteraad en wethouders over. Wethouders werden gemeenteambtenaar en feitelijk medewerkers van de burgemeesters². Het zal Van der Hoeven aan het hart zijn gegaan nu hij, inmiddels geworteld in de Lierse gemeenschap, een gewaardeerde en stabiele factor was geworden in het bestuur van De Lier. Zijn rol veranderde zijns ondanks wezenlijk. De invloed van de Duitsers op het lokale bestuur nam steeds meer toe. De hoogste man van het ministerie van Binnenlandse Zaken, secretaris-generaal K.J. Frederiks, stuurde de burgemeesters aan in de uitvoering van de door de Duitsers opgelegde maatregelen. Na de oorlog legde Frederiks uit waarom hij dat vijf jaar lang was blijven doen (K.J. Frederiks, *Op de bres 1940-1944*, Den Haag 1945). Hij wilde erger voorkomen en moest schipperen tussen bescherming van de bevolking en hun bestuurders en de druk vanuit de NSB en de dwangmaatregelen die de Duitsers dreigden op te leggen. Frederiks werd desondanks na de oorlog ongevraagd eervol ontslagen.

Voor dergelijke dilemma's stonden ook burgemeesters, evenzo Van der Hoeven. Van hen werd verwacht dat zij de orde en rust in hun gemeente bewaarden, verzet tegen de bezetter aanpakten, meewerkten aan het oproepen voor de arbeidsinzet en op 29 april 1943 aan het oproepen voor de Arbeitseinsatz van vele duizenden krijgsgevangenen, die na de capitulatie in de loop van 1940 waren vrijgelaten. Militairen van hogere rang waren al eerder opgeroepen, nu ging het om soldaten die in de industrie, land- en tuinbouw werkzaam waren. Van vrijstellingen of uitzonderingen bleek niets uit de proclamatie van Wehrmachtsbefehlhaber Christiansen. Zijn oproep, gedicteerd in Berlijn, leidde tot de grootste spontane stakingsactie in Europa tijdens WO II: de april-meistaking.

De april-meistaking in De Lier

De staking begon in Twente en breidde zich in korte tijd uit naar andere delen van het land. De Groningse hoogleraar P.J. Bouman heeft er in 1950 een uitvoerige studie aan gewijd, nog steeds het standaardwerk³. In Den Haag, Utrecht, Amsterdam en Rotterdam en veel andere steden was de

² Peter Romijn, *Burgemeesters in oorlogstijd. Besturen onder Duitse bezetting* (Amsterdam 2006) 291

³P.J. Bouman, *De april-mei-stakingen van 1943* ('s-Gravenhage 1950)

stakingsbereidheid niet hoog. In Delft werd veel meer gestaakt. In het Westland vielen veel bedrijven stil. In Naaldwijk en De Lier was de staking algemeen. Een belangrijke rol speelden in deze regio de veilingen. Zij constateerden dat er geen producten werden aangeleverd en bleven desondanks passief. Dat versterkte de neiging bij veel tuinders en arbeiders om het werk te laten voor wat het was. Bouman zoekt de verklaring voor de hoge stakingsgraad in deze regio in wat mij betreft wat wankele sociologische oorzaken: het gereformeerde geloof en het zeer individualistische karakter van tuinders, boeren, arbeiders en kleine middenstanders. 'De aard van het tuinbouwbedrijf kweekt democratische gevoelens van onafhankelijkheid aan. Excessen daarvan worden in het Westland eveneens waargenomen: een zekere neiging tot baldadigheid en uittartende onbehouwenheid'. Voorwaar een weinig vleierende en wat gemakkelijke beoordeling. Onmiskkenbaar heeft een combinatie van gemeenschapszin en een stevige dosis gevoel van eigen verantwoordelijkheid een verklarende rol gespeeld voor de stakingsbereidheid. De gemeenschapszin had een economische component in de coöperatieve vorm van de veilingen. Tuinders namen elkaar mee in het verzet tegen het afvoeren van mannen van hun bedrijven. Daar werden soms ook grenzen bij overschreden. Veilingschuiten werden tot zinken gebracht om de aanvoer te belemmeren. H.M. van Randwijk, oud verzetsman en mede-oprichter van Vrij Nederland, heeft vermoedelijk een punt als hij de verschillen in stakingsbereidheid tussen stad en platteland verklaart uit ervaringen met de bezetter in de voorgaande jaren⁴. In steden golden minder vrijstellingen voor de arbeidsdienst in Duitsland, zoals die voor arbeid in de land- of tuinbouw of de mijnbouw, er werden daar mensen opgehaald of op straat opgepakt. Het oproepen van alle oud-krijgsgevangenen raakte honderdduizenden jonge mannen. Deze maatregel raakte in alle ruwheid en hardheid voor het eerst heel Nederland, ook het platteland, waar jonge mannen uit hun bedrijven dreigden te worden weggerukt. Dat leidde tot een tot dan toe niet eerder vertoonde woede in dorpen. In grote steden bestond het besef bij velen dat ongeorganiseerd verzet tot niets anders kon leiden dan keiharde represailles zoals na de februaristaking. Zo ging het en daarmee groeide overal in het land definitief de weerzin tegen de bezetter en zijn methoden.

Na het verlopen van de staking rond 6 mei brachten de provinciale Beauftragten in opdracht van Seys-Inquart met kenmerkende grondigheid per provincie in kaart hoe de bevolking en het bestuur zich hadden gedragen (als bijlage opgenomen in Bouman, 1950). Het was hen niet ontgaan dat de veilingen passief bleven, hetgeen tot zorg voor de voedselvoorziening aanleiding gaf. Toch hebben zij niet ingegrepen. In deze regio vermoedelijk omdat boeren en tuinders, na represailles tegen inwoners van Delft, op zondag 3 mei kozen voor eigen veiligheid en op maandag weer aan de slag gingen.

Ik heb (nog) niet ontdekt hoe Van der Hoeven zich opstelde. Ook hem moet zijn gevraagd namen te leveren van ex-krijgsgevangenen en een einde te maken aan de stakingen binnen zijn gemeente. In de rapportage van de Zuid-Hollandse Beauftragte aan Seys-Inquart over het verloop van de staking wordt in algemene zin wel geconstateerd: 'Der Einsatz der alten Bürgermeister wurde, von einigen Ausnahmen (...) abgesehen, erst nach Einwirkungen von hier aus aktiv. Die NSB-Bürgermeister haben sich durchweg bewährt'. Het lijkt aannemelijk dat Van der Hoeven tot de groep 'oude burgemeesters' behoorde, die niet optrad tegen de staking. Uit niets blijkt dat hij gevoelig was voor 'Einwirkungen' van Duitse zijde. Hij liet de staking op haar beloop. De stakers beslisten zelf weer aan de slag te gaan, maar niet onder druk van hun burgemeester. Maar direct bewijs daarvoor heb ik, als gezegd, niet.

Van der Hoeven ontslagen

Of het een verrassing voor hem was, weet ik niet, maar ik kan het me niet voorstellen. Enkele weken na de staking, op 25 mei 1943, zegden de Duitsers Van der Hoeven met onmiddellijke ingang ontslag

---

⁴ H.M. Van Randwijk, In de schaduw van gisteren (Amsterdam 1967) 194

aan, ook zijn Naaldwijkse collega Elsen. In totaal werden landelijk in mei 33 'oude burgemeesters' ontslagen als vorm van bestuurlijke zuivering door de bezetter.

Deze aankondiging stond in mei en juni in tientallen landelijke en regionale bladen.

Het zal geen toeval zijn dat in de acht gemeenten genoemd in de bovenstaande aankondiging de april-meistaking op veel steun kon rekenen. De burgemeesters reageerden niet actief in de onderdrukking ervan, hooguit na zware druk van de SD. Dat laatste gold voor bij voorbeeld K. de Boer die als burgemeester van Hardinxveld op 3 mei uit de kerk werd gehaald en werd gedwongen enkele grote werkgevers (scheepswerven) te waarschuwen voor liquidaties als de staking niet zou worden beëindigd. Toen op maandag 4 mei enkele werknemers pas in de loop van de dag verschenen, volgden die represailles toch. Het is mij niet bekend of Van der Hoeven ook dergelijke druk heeft moeten doorstaan. Dat hij voor een serieus dilemma stond, staat wel vast. Mogelijk hebben hij en Elsen als bestuurlijke burens hun houding ten opzichte van de bezetter met elkaar besproken en op elkaar afgestemd. Het valt hoe dan ook te prijzen dat hij door niet in te grijpen, zo lijkt het, een keus maakte ter ondersteuning van de opvatting van grote delen van zijn bevolking. Dat bleek achteraf niet zonder risico. Hij zal zich hebben gerealiseerd dat enkele andere burgemeesters die geen namen leverden voor de Arbeitseinsatz een gruwelijker lot werd beschoren: zij betaalden met de dood.

Van der Hoeven werd vervangen door NSB-burgemeester P.A. Burgersdijk. Deze was eerder raadslid in 's-Gravenzande voor de CHU en sinds 1935 was hij lid van de NSB. In 1940 verloor hij zijn baan vanwege dat lidmaatschap. Sindsdien aasde hij op een bestuurlijke baan via de NSB. Hij was graag burgemeester van 's-Gravenzande geworden, maar dat werd de NSB'er Edzard Bisschop. Burgersdijk beklagde zich daarover in een brief aan de burgemeestersopleiding van de NSB. Hij beriep zich er daarbij op dat burgemeester Van der Hoeven in De Lier al in maart 1942 zijn ontslag had aangeboden en dat hem dat nog steeds niet was verleend. Daar lag toch een kans voor hem? Als wat Burgersdijk stelde juist is en Van der Hoeven dus al eerder zijn functie had willen neerleggen, kan het ontslag op 25 mei 1943 voor Van der Hoeven wel eens een opluchting zijn geweest: eindelijk bevrijd van de dilemma's waarvoor hij zich als burgemeester door de bezetter geplaatst voelde.⁵

---

⁵ Frank de Klerk, Westlandse NSB-burgemeesters in oorlogstijd, in Historisch jaarboek Westland 2020 (De Lier 2020) 110-112

Weg uit De Lier naar Dubbeldam

Met het ontslag werd de ambtswoning gevorderd. Burgemeesters die werden ontslagen werden geacht niet in de gemeente van hun voormalige standplaats te blijven wonen. Hans van der Hoeven herinnert zich dat het gezin na de aanzegging van het ontslag nog twee weken in de raadszaal heeft gebivakkeerd. Daarna trok het met een vrachtwagen van een zekere Blok naar Dubbeldam. Achterblijvende meubels werden opgeslagen bij ds. Drost in de Heulstraat, met wie Van der Hoeven bevriend was en ook later bleef.

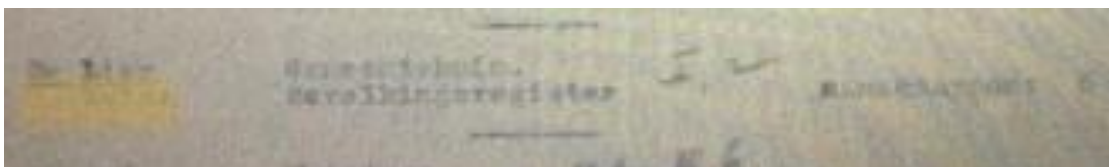
In Dubbeldam betrok het gezin Van der Hoeven de woning van de in 1938 en 1941 overleden ouders van mevr. Van der Hoeven-de Jongh de Leeuw. Het woonde daar in de buurt van de familie De Roo van Westmaas. Gérard de Roo was van 1914 tot 1 januari 1946 burgemeester van die gemeente. Zoon Hans raakte bevriend met leeftijdgenoot Willem de Roo, zoon van Gérard, een vriendschap die tot op de dag van vandaag voortduurt.

Naar het einde van de oorlog

Van der Hoeven moet in zijn Dubbeldamse jaren voortdurend voor ogen hebben gehouden dat zijn burgemeesterschap hem onrechtmatig was ontnomen. Na het vertrek van de bezetter wilde hij teruggaan naar De Lier. Op 6 september 1944 reisde hij dan ook vol goede moed per trein naar Delft. Vandaar zou hij per fiets terugkeren naar zijn standplaats. Dolle Dinsdag liep af met een kater voor iedereen die het vaderland een goed hart toedroeg. Voor Van der Hoeven eindigde de dag volgens zoon Hans bij een boer in 't Woudt. Op de provinciale weg zag hij zich genoodzaakt om de weilanden in te vluchten, omdat Duitsers hem dreigden aan te houden. Teleurgesteld keerde hij onverrichterzake terug naar Dubbeldam.

Op 5 mei 1945 liep het gelukkig anders. Gerda Gunneweg heeft beschreven (blz 112-114) hoe die dag verliep. Cor Dekker en ds. Drost haalden Van der Hoeven en zijn vrouw op in Dubbeldam. De dag erna werd hij feestelijk ingehaald. Van het huis van ds. Drost waar hij had overnacht ging het, begeleid door de commissie van ontvangst en muziekkorpsen, over de Kijckerweg naar de Hoofdstraat. Bij het gemeentehuis werd hij ontvangen door wethouder Van den Berg. Van der Hoeven sprak de verzamelde inwoners toe en het Wilhelmus werd gezongen.

Hoogtepunt was de overhandiging van het bevolkingsregister, dat eind november 1944 door de ondergrondse veilig was opgeborgen op de tuin van Cees Vermeer aan de Nieuwe Tuinen. Dat register kon door de bezetter worden gebruikt om te bepalen welke mannen in aanmerking kwamen om te worden opgeroepen voor werk in Duitsland. Begrijpelijk dat de LO met trots het register volledig en intact weer kon overhandigen aan de burgemeester.

De overval op het gemeentehuis van eind 1944 stond op een lijstje 'karweitjes' dat het district Delft van de LO opstelde. Er waren zes manschappen bij betrokken.

De terugkeer van Van der Hoeven betekende het einde van het burgemeesterschap van P.A. Burgersdijk. Hij werd krachtens het Zuiveringsbesluit 1945 met ingang van 8 mei geschorst en in november met terugwerkende kracht met ingang van 9 mei ontslagen.

BURGEMEESTERS GESCHORST.

Aan de hand van het zuiveringsbesluit heeft de militaire commissaris voor Zuid-Holland met ingang van 8 Mei 1945 geschorst o.a. de volgende burgemeesters:

A. Roodzant van Oud-Beijerland; W. v. d. Hoff van Brielle; B. W. Acket van Gouda; E. Kolkers van Gorkum; H. C. v. Maasdijk (wnd.) van Rijswijk en Den Haag; P. A. Burgersdijk van **De Lier**; B. J. ten Dam van Maassluis en Rozenburg; A. P. Bia van Boskoop.

Burgerdijks burgemeesterschap was niet heel opvallend geweest. Na de oorlog werd hij net als andere NSB-burgemeesters geïnterneerd. Veel Lierenaars deden een goed woordje voor hem bij de rechter. Weliswaar was hij fanatiek nationaalsocialist, maar hij had ook verdiensten gehad voor Lierenaars die in de problemen dreigden te komen. De rechter liet het, alles afwegend, uiteindelijk bij 19 maanden internering, eindigend op 1 december 1946.

Opnieuw vertrek uit De Lier, maar nu uit eigen beweging

Het gezin Van der Hoeven bleef nog een ruim half jaar in De Lier. Het moet een bijzondere periode zijn geweest, met veel feesten en weerzien met oude bekenden. Het was ook een tijd waarin veel opnieuw moest worden opgebouwd. Zo moest het democratisch bestel worden hersteld. Daartoe benoemde Van der Hoeven C. de Jong, J. van der Laar, dokter G. Schepman, F. van Rij en C. van Velden tot lid van een college van vertrouwensmannen, dat als opdracht had de vorming van een kiescollege voor de noodgemeenteraad. Die noodraad werd samengesteld op enkele kandidaatstelling en bestond uit vijf vertegenwoordigers van CHU, drie RKSP, twee Vrijzinnig en één SDAP. De ARP was, net als in andere gemeenten, nog niet gereed en bereid om deel te nemen aan de noodraad.

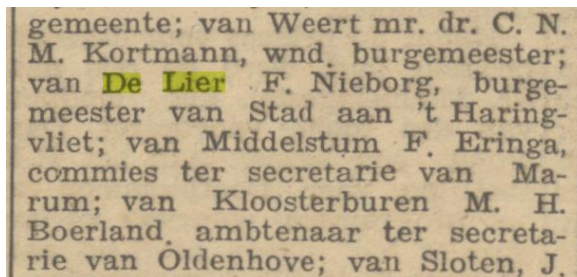
Bij de vergadering van de noodraad van 21 december 1945 lag als ingekomen stuk het koninklijk besluit waarbij Van der Hoeven werd ontslagen als burgemeester van De Lier en werd benoemd tot burgemeester van Voorschoten per 18 december 1945. Een promotie naar een gemeente met meer en grotere uitdagingen, zo blijkt uit de speeches die tijdens en na die vergadering werden gehouden. Van der Hoeven blikte dan niet uitvoerig terug op zijn tien jaren burgemeesterschap in De Lier. Hij maakt in zijn afscheidsrede ook weinig woorden vuil aan de onderbreking van zijn burgemeesterschap tijdens de oorlog. Hij vermeldt dat de oorlog in 1939 uitbrak, die in de jaren daarna veranderingen op veel vlakken met zich meebracht. Hij toont zich dankbaar dat hij in deze genoemde jaren burgemeester van De Lier was en heeft bijgedragen "aan de totstandkoming van besluiten waarmee het belang van deze gemeente en haar burgers werd gediend". Wellicht typeert het Van der Hoeven dat de volgende alinea van zijn rede ervan melding maakt dat De Lier voor 1946 een sluitende begroting heeft. Geen woord over moeilijke persoonlijke keuzes of dilemma's. Het getuigt van een ambtelijke afstandelijkheid die misschien wel past bij een burgemeester die tevens gemeentesecretaris was. Hij hoopt wel herinnerd te worden als burgervader, als onpartijdig bestuurder die er was voor zijn burgers als ze hem nodig hadden. Hij signaleert – voor moderne burgemeesters: er is niets nieuws onder de zon – dat de burgemeester de laatste decennia steeds meer tot rijksambtenaar werd gemaakt, tijdens de bezetting zelfs vrijwel uitsluitend. Opmerkelijk is dat hij wel twee keer melding maakt van de tekortkomingen die hij in zijn eigen functioneren ziet. Hij blijft daar wat vaag, constateert dat hij misschien af en toe hard was. Twee keer geeft hij aan het allemaal in het belang van het welzijn van de inwoners te hebben gedaan. Het lijkt of hij toch niet zonder gevoel van schuld of tekortschieten vertrekt. Uit de reacties tijdens en na de vergadering blijkt

daarvoor geen enkele aanleiding. Er wordt hem ruimschoots lof toegezwaaid en men vindt het jammer dat hij na zijn terugkeer zo snel weer vertrekt.

Gerrit Dekker, die Van der Hoeven voorafgaand aan zijn benoeming in 1935 als raadslid bezocht in Molenaarsgraaf, feliciteert hem nu opnieuw, nadat hij dat bij zijn installatie en zijn ontslag door de Duitsers ook al deed. Burgemeester Schokking van 's-Gravenzande zegt Van der Hoeven in mei 1943 in zichzelf ook te hebben gefeliciteerd: "Het ging immers niet meer".

Zoon Willem vertelde dat de periode in Voorschoten de beste was in Van der Hoevens burgemeesterschappen. Hij kende inmiddels het klappen van de zweep, en het ambt was nog niet zo politiek als het in latere jaren zou worden. Van der Hoeven bleef er tot 1959. Daarna was hij tot zijn pensionering in 1970 burgemeester in Ridderkerk. Als opvolger werd in 1946 F. Nieborg aangewezen, die van 1924 tot zijn ontslag in 1944 burgemeester was van Stad aan 't Haringvliet.

Afsluiting

Hierboven schreef ik dat een toevallige ontmoeting in Ridderkerk aanleiding was om mij te verdiepen in C.J. van der Hoeven als burgemeester van De Lier in een bijzondere tijd. Die ontmoeting was met Willem de Roo van Westmaas, die vertelde dat hij De Lier kende. Hij was namelijk met zijn vader, destijds burgemeester van Dubbeldam, en de rest van het gezin in de zomer van 1945 op bezoek was geweest bij burgemeester Van der Hoeven. Die was net weer teruggekeerd op zijn post. De gezinnen waren bevriend en hadden na het ontslag van Van der Hoeven veel contact in Dubbeldam. Tijdens het bezoek aan De Lier had De Roo, een bevlogen amateurfilmer, een 16 mm-filmpje gemaakt. Die opnamen waren gedigitaliseerd opgenomen in het Dordts Archief waar het archief van De Roo is opgenomen. Willem was zo vriendelijk mij te helpen die unieke beelden op te vragen. In anderhalve minuut is vanaf de Domtoren het rustieke De Lier van kort na de oorlog te zien. Een vondst waar ik even stil van werd, al was het maar omdat mijn geboortehuis erop staat, en het huis waar in 1945 mijn grootouders en vader woonden. De beelden zijn nu te bewonderen op de website van De Timmerwerf.

Willem vertelde dat hij nog steeds bevriend is met Hans van der Hoeven, geboren in de Lierse ambtswoning. Ik zocht contact met Hans en werd met mijn dochter Sanne warm bij hem thuis verwelkomd. Hij heeft maar een korte periode van zijn jonge leven in De Lier gewoond. Hij is een

begenadigd verteller, dus we gingen geïnformeerd en geïnspireerd huiswaarts. Die inspiratie heeft tot dit stuk geleid. Veel dank dus aan Hans en Willem, zoons van burgemeesters in een roerige tijd.

Kees Riezebos